

HET TIJDPERK VAN DE MILIEU-EDUKATIE

Noortje van Leeuwen

De kranten stonden er vol van en de televisiekamera's hebben de affaire Lekkerkerk op de voet gevolgd. Het gif is uit de grond gehaald en we konden allemaal zien hoe een hoog-zwangere vrouw als eerste kon terugkeren in haar eigen woning. Nog net op tijd voor de bevalling. Maar waar was de pers toen het gif gestort werd?

Jaren geleden waren er al actiegroepen die protesteerden tegen de illegale en ongecontroleerde vuilstort. Hun nota's en rapporten verdwenen in de archiefkast hun boodschap werd niet ontvangen. Het schijnt dat mensen eerst iets zelf aan den lijve moeten ondervinden, voordat ze écht beseffen wat er aan de hand is. Daarom zijn bijvoorbeeld tegenwoordig zoveel mensen ook energiebewust je voelt het in je eigen portemonnaie.

Hoe moet het echter met milieuproblemen die je niet zo makkelijk "aan den lijve" zult ondervinden? Zoals de achteruitgang van het aantal soorten planten en dieren, de verarming van natuur en landschap. Je moet dan wel over enige ekologischer kennis beschikken, wil je kunnen beseffen wat dat precies betekent. Of je moet er gewoon gevoel voor hebben. Beide categorieën mensen tref je aan in het ruime scala van particuliere natuur- en milieubeschermingsorganisaties.

Via die organisaties proberen ze op de rest van de bevolking die ekologischer kennis en dat "gevoel" over te brengen. Met als uiteindelijk streven, dat dat z'n neerslag zal hebben in de beslissingen en handelingen die invloed hebben op ons milieu. Dat is dan milieu-voorlichting en edukatie.

Het verschil tussen milieu-voorlichting en milieu-edukatie is in de praktijk soms moeilijk te maken. Bij voorlichting ligt de

nadruk op het overbrengen van informatie, bij edukatie ligt de nadruk op gedragsbeïnvloeding. Dat laatste zal altijd wel een langdurig proces zijn.

Verzadiging

In Groningen is door het Milieukundig studiecentrum kort geleden een onderzoek verricht naar de milieubewustheid van jongeren. De konklusie is ondermeer dat alleen voorlichting geven niet genoeg is. Als je nagaat wat er invloed heeft op het milieubewust handelen, blijkt uit dit onderzoek, dat in eerste instantie voorlichting wel helpt, maar dat er al gauw een soort verzadiging optreedt. Méér voorlichting geven heeft dan geen effect meer op het handelen. Pas als iemand zélf echt betrokken is bij milieuproblemen, door bijvoorbeeld actief te zijn in een milieuorganisatie, wordt het gedrag weer milieubewuster.

Een van de belangrijkste redenen voor de moeizaamheid waarmee milieubewust gedrag tot stand komt, is het gevoel van onmacht

Toch kan het effect van individueel milieubewust handelen in z'n totaliteit verrassend zijn. Denk maar aan zaken als geluidhinder, afval en konsumptiepatroon. Goede voorlichting kan daarbij de keuze helpen bepalen, zodat het effect zo groot mogelijk wordt

Zenders

Dagelijks komen er allerlei reclameboodschappen op ons af waar we niet om gevraagd hebben. Toch worden we er duidelijk door beïnvloed. Zo worden we ook gekonfronteerd met "milieu-boodschappen".

De *partikuliere natuur- en milieu-organisaties* geven milieuvorlichting en

edukatie. Ze doen dat vanuit hun eigen verontrusting en proberen zo het milieubehoud te bevorderen. De *overheid* geeft voorlichting als bevestiging van haar eigen beleid, zoals informatie over het hoe en waarom van bepaalde wetten en maatregelen.

Milieuedukatie kan ook vanuit de overheid komen. Partikulieren en bedrijven worden daarbij aangespoord tot milieuvriendelijker gedrag, zoals zuinigheid met energie en water of zorgvuldigheid met gevaarlijke stoffen ed.

Via het *onderwijs* wordt ook veel milieuvorlichting en edukatie gegeven. Tenslotte zijn er nog allerlei *belangen groeperingen*, die geënt op hun eigen belangen, informatie verstrekken over milieubelangen. Een gevarieerde verzameling zenders, die een grote diversiteit aan milieuboodschappen uitzenden.

Ontvangers

De doelgroepen waarvoor al die boodschappen bestemd zijn, zijn al even divers. Veel milieuvorlichting is bestemd voor het hele nederlandse volk, maar er wordt ook vaak gerichte voorlichting gegeven voor bepaalde doelgroepen. Rekreanten krijgen voorlichting over de schade die hun aanwezigheid in een natuurgebied kan veroorzaken. Boeren worden geïnformeerd over de gevolgen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, van ruilverkavelingen enz., konsumenten over het energieverbruik van huishoudelijke apparatuur, over voedsel, over wasmiddelen. Bedrijven krijgen voorlichting over de werking van gevaarlijke stoffen. Politici en bestuurders over de gevolgen voor het milieu van bepaalde bestemmingsplannen en industrievestigingen. Het effect van die voorlichting wordt heel sterk bepaald door het vertrouwen dat zo'n

doelgroep in de zender van die voorlichtingsboodschappen heeft.

Het kan voor een milieuorganisatie en ook voor de overheid dus soms wel effectiever zijn om via hun eigen kanalen te benaderen.

Als een aktiegroep alle boeren in de omgeving een folder overhandigt, waarin zij gewezen worden op de gevaren van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en opgeroepen worden tot meer milieubewust handelen, zal zoiets alleen maar ergernis wekken. Wat denken die vogelfreaks-op-geitenharen sokken wel! Straks eten ze wel onze aardappels! Kortom, de ontvanger heeft geen vertrouwen in de zender van deze boodschap. Als de volgende week het eigen blad "De Boerderij" in de bus valt, wordt echter het artikel over bestrijdingsmiddelen, waarin gewezen wordt op de kwalijke gevolgen die onzorgvuldig gebruik van deze middelen op het milieu kan hebben, met veel interesse gelezen. De boer heeft meestal wel vertrouwen in de landbouwvoorlichting. Deze zender wordt goed ontvangen.

Methodieken

Wil milieuvorlichting- en edukatie effectief zijn, dan zal niet alleen de zender zoveel mogelijk afgestemd moeten zijn op de doelgroep, maar ook de gebruikte methode.

Daarom gaan een aantal natuurbeschermingsorganisaties ook uit van het direkte contact met de natuur. Via wandelingen, exkursies, werkdagen of -kampen, via tuinwerk of waarnemingen in de natuur kun je aansluitend op die ervaringen, informatie over brengen, bevorder je tevens kennis en inzicht in natuurlijke processen, worden de mensen zich wel bewust van het

milieu waarin ze leven en zullen vanzelf hun gedrag op de instandhouding daarvan afstemmen.

Toch zijn er natuurliefhebbers genoeg, die desondanks milieuvriendelijk gedrag vertonen. Lezingen, informatiestands, congressen, kadertrainingen, postakademiale kursussen, nota's, rapporten, boeken en vaktijdschriften vormen een meer rationele benadering, waaruit trouwens best een "gevoel" kan ontstaan.

Speerpunten en speldeprikken

Eén goed doordachte TV-uitzending kan in een half uur meer mensen bereiken dan jaren ploeteren met een gestencild blaadje. Zo'n TV uitzending kun je dan vergelijken met een speerpunt, als je alle blaadjes, acties, bijeenkomsten ed. als speldeprikken beschouwd. Als alle milieuorganisaties zich bundelen, kunnen ze ook zulke speerpunten maken.

Zwaar geschut kan soms nuttig zijn, soms heb je weer meer aan een konstante stroom van speldeprikken. Als iemand van allerlei kanten hoort dat fosfaten het oppervlaktewater vervuilen en dat de was ook schoon wordt met een fosfaatvrij wasmiddel, is de kans groot dat hij daarin meegaat en overschakeld op een fosfaatvrij wasmiddel. Uit een recent onderzoek van de vakgroep sociale en organisatiepsychologie van de Leidse universiteit, blijkt dat dertig procent van de bevolking nog steeds niet weet wat het gebruiken van fosfaatvrij waspoeder feitelijk betekent. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat 35 procent trouwens ook niet weet dat kwikverbindingen die in het water terecht komen voor de mens gevaarlijk zijn. Ook dat nog maar bij 8% van de nederlandse bevolking milieufactoren een doorslaggevende rol spelen bij het nemen

van beslissingen. De voorlichting schiet heel duidelijk te kort.

Het is zinvol, dat naast informatie via de eigen milieubladen en boeken, milieupartikelen in "gewone" kranten en tijdschriften verschijnen. De moeilijkheid daarbij is dat dergelijke bladen, zeker als ze een grote oplage hebben, meestal pas milieuboodschappen opnemen, als ze zeker weten dat de lezers er voor open staan. Nu schrijven de VIVA en de Margriet tegen kernenergie, want het is wel duidelijk dat onder jonge vrouwen en moeders een grote groep anti-kernenergie is.

Voorbeeld functie

Naast alle auditive en visuele middelen die gehanteerd worden bij de milieuvorlichting en edukatie, bestaat er nog een ander middel: het voorbeeld.

Als je ziet hoe anderen milieubewust leven en werken ga je er eerder toe over het zelf ook te doen.

Bij de Stichting MEMO zijn al heel wat mens- en milieuvriendelijke bedrijfjes aangesloten.

De alternatieve voedingssector kent haar eigen afzet circuits en dringt ook door in de bestaande handel. In het kader van de aktie "Werk aan de wadden" wordt milieuvriendelijke werkgelegenheid gestimuleerd in het waddegebied. In de woningbouw, energievoorziening, voedselvoorziening, recycling, akkerbouw, tuinbouw, veeteelt, visserij, vervoer en industrie zijn projekten aan de gang die zo'n voorbeeld functie hebben. Je zou verwachten dat de overheid dergelijke "voorbeeld-projekten" van harte (en dus financieel) zou ondersteunen.

In de praktijk echter blijkt vaak dat dergelijke projekten door bestaande wetten en regelingen juist getorpedeerd dreigen te

worden. Een visser, die minder energie wil verbruiken en door gebruik van andere vismethoden kan volstaan met een lager motorvermogen, wordt meteen afgestraft door ondersteuningsregelingen die afgestemd zijn op de zwaarte van het motorvermogen.

"Groene opvoeding"

Tenslotte is er nog de "groene opvoeding": milieuedukatie thuis en op school. Kinderen worden tegenwoordig bedolven onder de milieuproblemen. Daarom is bij een groene opvoeding zo belangrijk dat je een kind leert dat er keuze is: dat je er zelf wat aan kunt doen.

Onderwijs

Milieu-edukatie op school is erg afhankelijk van de persoon en de instelling van de leerkracht. In een aantal moderne schoolboeken wordt wel aandacht besteed aan milieuzaken, maar zelden interdisciplinair en zelden volledig. Binnen het projekt-onderwijs zijn de milieuonderwerpen populair. Je kunt materiaal aanvragen bij de milieuoorganisaties. Diezelfde milieuoorganisaties maken ook wel kant en klare lespakketten. Toch wordt er binnen het onderwijs relatief weinig gebruik van gemaakt. Dat kan aan de kwaliteit van die lespakketten liggen, het zal ook te maken hebben met de in het onderwijs gangbare tegenzin tegen invloeden van buitenaf.

Er ligt een duidelijk taak bij de overheid om via de geëigende kanalen het milieuaandeel in het onderwijspakket over de hele linie te vergroten. Op gemeentelijk niveau bestaan er de school biologen met de kindertuinen en kinderboerderijen. Dit werk beperkt zich tot kleuter- en basisonderwijs en de nadruk ligt gezien de leeftijdsgroep sterk

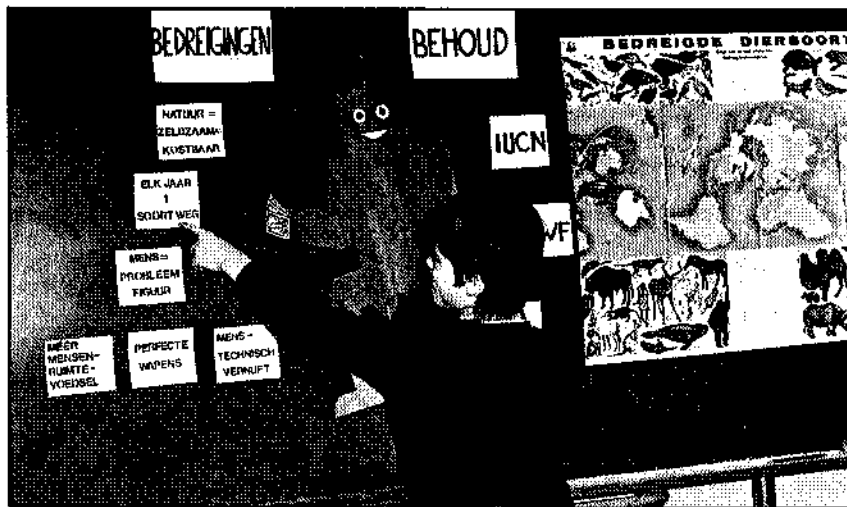
op natuuredukatie. De grotere gemeenten zijn wel in staat het schoolbiologenwerk op poten te zetten, maar voor de kleinere gemeenten is dit vrijwel ondoenlijk. Regionale schoolbiologen zouden dit probleem kunnen ondervangen.

De regionale schooladviesdiensten kunnen een aangewezen instantie zijn om leerkrachten te stimuleren meer milieu in hun onderwijs te doen. De meeste diensten rekenen milieu-edukatie echter niet tot hun takenpakket. Alleen eigen initiatief van de medewerkers heeft daar tot nu toe verandering in kunnen brengen. Zo ontstaat de situatie dat in de provincie Groningen, leerkrachten van het christelijk basisonderwijs via hun adviesdienst gestimuleerd worden tot natuur-edukatieve projecten, terwijl het openbaar onderwijs dit nog moet ontberen.

Het voortgezet onderwijs wordt wat dat betreft helemaal aan z'n lot overgelaten. Het Milieukundig Studiecentrum van de Rijksuniversiteit Groningen heeft hier op eigen initiatief iets ingevuld: studenten hebben verschillende milieuprojekten (voedsel, energie enz.) voor het voortgezet onderwijs samengesteld en uitgeprobeerd. Die projekten zijn dan weer door andere scholen te gebruikea

Thuis

Opvoedingssituaties van kinderen verschillen uiteraard veel. De mate van natuurbeleving wordt sterk bepaald door persoonlijke voorkeur en omstandigheden. Op het platteland komt het contact tussen kind en natuur makkelijker tot stand dan in de stad. De verstedelijking van ons milieu betekent dat we er bewust mee bezig moeten zijn, of dat milieu ook voor onze kinderen nog leefbaar is.

De opvoeder heeft de taak om door, waar die ervaring niet voor het oprapen ligt alternatieven te zoeken. In het stedelijk milieu zelf (stadstuin, park) of daarbuiten (er op uit trekken). Het IVN speelt daarop in met bijvoorbeeld de aanleg van "natuurpaden".

Binnenshuis is genoeg te doen. Het zorgen voor planten en zo mogelijk dieren, met daarbij een toenemende mate van zelfstandigheid, het omgaan met natuurlijke materialen bij handvaardigheid en smaakontwikkeling wat voedsel betreft het zijn allemaal onderdelen van een milieuvriendelijke opvoeding. Beheer van eigen "milieu" is daarbij ook een belangrijk aspect. Zijn er genzen aan de groei? Wegwerpen of hergebruiken?

Tenslotte de informatieverwerking binnen de opvoedingssituatie. Evenals bij andere aspecten van de opvoeding is ook voor de milieukant belangrijk, dat door kind en opvoeder samen gelezen en TV geken wordt en er daarna over gepraat wordt.

De kinderboeken waarin natuur en milieu aan de orde komen zijn talrijk en variëren van zeer goed tot zeer slecht. De grootste groep wordt ingenomen door de echte natuurboeken, vaak schitterende prentenboeken en veel verhalen over vriendschappen met dieren. De laatste jaren worden er ook pogingen ondernomen om milieuproblemen in kinderboeken "speels" te behandelen. Simplifikatie van de milieuproblematiek leidt soms tot vreselijke dingen, als je het bekijkt vanuit de edukatieve hoek. Toverspreuken die hup! een, twee, drie, de meest afschuwelijke luchtvervuiling wegtoveren. Boze monsters, die de schuld zijn van al die nare vervuiling en gelukkig verjaagd of weggetoverd worden. Uitgevers hebben er een handje van

om buitenlandse produkties op een koopje in het nederlands om te zetten, zonder zich te bekommeren om de edukatieve achtergronden. Maar gelukkig zijn er ook prachtige jeugdboeken over milieuonderwerpen, zoals het intrigerende boekje over de Saragossazee of het schitterend geïllustreerde verhaal van twee bio-industrie konijnen die de vrijheid zoeken en waarvan de oudste die vrijheid niet meer aan kan. Ook in de categorie "doe-boeken" is het een en ander verschenen, tot aan natuurbeheer in je eigen achtertuin toe.

Voor kinderen die niet zulke boeken-wormen zijn, zou het voorlezen in ere hersteld moeten worden. Dat geeft directe aanleiding tot gesprekken over het onderwerp en vaak in relatie tot het eigen handelen en de eigen omgeving.

Milieuvoorlichting en -edukatie in het Noorden

Na het tijdperk van de milieu-actie is nu het tijdperk van de milieu-edukatie aangebroken. De actie-voerders gingen zich steeds meer realiseren dat een werkelijke ommekeer in het steeds verdergaande proces van milieuaantasting en -bedreiging pas goed mogelijk is, als de ruime meerderheid van de bevolking de noodzaak daar ook van inziet. Los van elkaar ontstonden er zo allerlei initiatieven. Vaak was men echter niet op de hoogte met wat elders in het land, zelfs elders in de provincie door anderen werd gedaan. Dat betekende soms dubblures of extra, onnodig werk. De subsidie aanvragen voor milieu-edukatieve projecten begonnen bij de overheid binnen te druppelen en zo ontstond min of meer gelijktijdig, bij zowel de overheid als de milieu-organisaties, de behoefte aan meer coördinatie en samenwerking. Het spreekt bijna

vanzelf dat over de invulling van die coördinatie de inzichten ook tussen de milieu-organisaties onderling nogal verschilden. De motieven van de overheid bestonden uit het krijgen van overzicht en meer controle wat betreft subsidiegelden en het bepalen van een beleid wat betreft eigen en partikuliere activiteiten.

De milieuorganisaties wilden betere voorwaarden scheppen voor het voorlichtings en edukatiewerk en zo kwaliteit en kwantiteit van de werk verbeteren. Daarbij kwam de discussie op gang over het werkveld van milieu-edukatie. Komt de nadruk te liggen op natuur-edukatie of is dat alleen een onderdeel van het ruimere milieu-edukatie? Komt de nadruk te liggen op aktie-ondersteunende voorlichting en -edukatie of meer op vorming en zelfwerkzaamheid? Deze (en nog veel meer) vragen kwamen zowel landelijk als regionaal uitvoerig aan de orde. Het probleem, zoals eigenlijk bij al het natuurwerk het geval is, ligt in de keuze. Of-of, terwijl het natuurlijk en-en zou moeten zijn. En dan stelt iedere soort organisatie natuurlijk zijn eigen prioriteiten. Over een structuur was men het vrij snel globaal eens.

Decentralisatie was nodig: Edukatie op lokatie betekent werk voor de regionale organisaties of afdelingen, die daar niet altijd even goed toe uitgerust zullen zijn. Een goede begeleiding en coördinatie van die activiteiten is noodzakelijk. Er zal dus in iedere provincie een centraal steunpunt moeten komen, met materiaal, informatie, dokumentatie en trainingsmogelijkheden. Dezelfde behoefte aan zo'n centraal steunpunt geldt ook voor de landelijk opererende organisaties en voor de provinciale steunpunten zelf. CRM maakte kort geleden

abrupt een einde aan de discussie welke structuur voor de provinciale steunpunten gekozen zou worden: de provinciale milieustraten, waarbij alle werkgroepen en organisaties in de provincie al bij zijn aangesloten, extra mankracht en middelen geven om de coördinatie van milieu-educatie ter hand te nemen, of provinciale konsulententoevoegen aan het IVN, de organisatie die zich traditioneel al met milieu-educatie bezighoudt, zij het met sterke nadruk op natuur-educatie.

Door in het kader van het arbeidsplaatsenplan per 1-1-81 een tiental arbeidsplaatsen aan het IVN toe te kennen, hakte CRM de knoop door.

Ondertussen gaat de discussie over het landelijk steunpunt binnen het LMO (Landelijk Milieu Overleg) nog verder. Vooral het IVN, de Stichting Natuur en Milieu en de Stichting Milieu-educatie hanteren daarbij hun eigen zwaartepunten.

Als je de omvang van het werkteerren van milieueducatie en -voorlichting in aanmerking neemt, zijn er te veel, vaak heel verschillende dingen te doen, dat het misschien helemaal niet raadzaam is om alles in één steunpunt te concentreren: dan wordt het toch weer of-of! Met behulp van duidelijke werkspraken kan men zo in verschillende richtingen de activiteiten uitbreiden en meer dienstbaar maken.

Groningen

In Groningen ontstond enige jaren geleden het initiatief bij de Milieufederatie Groningen om de activiteiten op het gebied van milieueducatie en -voorlichting te inventariseren in de "Milieumap van Groningen". Zo'n map betekent een aantal dingen: bereikbaarheid van het materiaal, geen dublures meer, de mogelijk tot signa-

leren en opvullen van witte vlekken en samenwerking bij de tot standkoming van grotere projecten. Met dat laatste is begonnen door een rondreizende overzichtstentoonstelling samen te stellen over de belangrijkste milieuzaken in de provincie.

Wat de coördinatie betreft, kwam men tot het vormen van een "stuurgroep", waarin de Milieufederatie samen met Het Groninger Landschap en het IVN zou proberen om de voorwaarden te scheppen voor zo veel mogelijk milieueducatie projecten in de provincie. Dat betekent contacten onderhouden met het Provinciaal bestuur, een centraal coördinatiepunt op het milieucentrum instellen, de daar werkzame educatieve medewerker(s) begeleiden en de samenwerking met andere instellingen in de provincie op voorlichtingsgebied bevorderen.

De Provinciale Raad voor de Milieu-

zorg had inmiddels een aparte werkgroep ingesteld voor milieueducatie en -voorlichting. Die werkgroep, waar de Milieufederatie en het IVN beiden in vertegenwoordigd zijn, bracht onlangs een rapport uit, waarin een aantal korte en lange termijn suggesties gedaan worden. Op korte termijn betekent dat de aanstelling van een konsulent milieueducatie in dienst van het IVN, gestationneerd op het milieucentrum, ter versterking van de activiteiten van de particuliere milieubeschermingsorganisaties. De milieuvorlichtingsactiviteiten van de Provincie zelf zullen meer nadruk krijgen in het voorlichtingsbeleid en er zal een werkgroep worden ingesteld om te komen tot een beleidsplan, waarin voorstellen komen voor meer overlegorganen tussen de diverse instanties in de provincie die meer of minder rechtstreeks betrokken zijn bij milieueducatie en -voorlichting. Er wordt zelfs gedacht

aan meerdere steunpunten in de provincie, uitgezet met beroepskrachten en voldoende middelen.

Instanties, die deel uit zullen maken van dergelijke overlegorgaan, moeten dan gezocht worden onder milieuorganisaties en Provincie zelf, diverse gedekoneentreerde rijksdiensten, gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs, volwassenen-educatie, sociaal-kultureel werk enz.

Friesland

In 1976 werd in Friesland als landelijk experiment een provinciale konsulent voor natuur- en milieueducatie aangesteld. De proefperiode zou drie jaar duren en als het resultaat gunstig was, uitlopen in een definitieve aanstelling van de konsulent

Zeker ook dank zij de persoonlijke inzet van friese konsulent, op wiens schouders de zware taak rustte naar de sub-

sidenten toe duidelijk te maken dat zijn werk noodzakelijk was voor het functioneren van een goedgecoördineerd milieu-educatiebeleid in de provincie, is het experiment geslaagd. Het werk in Friesland kan doorgaan en van de opgedane ervaringen kan men in andere provincies profiteren.

Tot nu toe heeft het werk ten behoeve van vrijwilligers en vrijwilligersgroepen steeds de hoogste prioriteit gekregen. Het werk voor deze vrijwilligers bestaat vooral uit stimuleren, begeleiden en ondersteunen, training en vorming door middel van diverse cursussen is een belangrijk onderdeel.

Adviezen aan gemeenten en provinciale overheid behoren ook tot de taak van de konsulent. Het verstrekken van informatie en dokumentatie ten behoeve van het onderwijs gebeurt zowel rechtstreeks als via vrijwilligers die zich met milieueducatie in het onderwijs bezighouden.

Drente

In Drente is inmiddels ook per 1-1-'81 een provinciale konsulent voor natuur en milieueducatie aangesteld bij het IVN. Daarmee is ook deze provincie een centraal coördinatiepunt ontstaan.

De konsulent wordt in zijn werk begeleid door een speciale begeleidingscommissie van mensen uit het IVN en de Milieuraad Drenthe. De beslissing tot de aanstelling van de konsulent was bij Provinciale Staten sterk gekoppeld aan de behoefte tot overzicht bij de verdeling van subsidiegelden in deze sector.

Er is inmiddels een beleidsnota opgesteld waarin de toekomstplannen van de Milieuraad Drenthe en het IVN op het gebied van milieueducatie en voorlichting zijn vastgesteld.

De samenwerking van milieuorganisa-

ties onderling gebeurde tot nu toe alleen ad hoc. De "milieu en huishouden" cursussen van de Vereniging Milieudefensie zijn daar een voorbeeld van. Ook zijn er incidentele contacten met belangengroepen zoals de Christelijke Agrarische Jongerenorganisatie. Als voorbereiding op de te houden Brede Maatschappelijke Discussie over kernenergie, heeft de Milieuraad Drenthe een speciaal voorlichtingsproject samengesteld bestaande uit de tentoonstelling "Energie is anders" en videobanden van relevante televisieprogramma's.

De Milieuraad Drenthe is nu ook begonnen met de samenstelling van een "Milieumap van Drente". Nog meer dan bij de Groningse milieumap is hier aandacht besteed aan de activiteiten van bedrijven en andere groeperingen.

Provinciaal konsulent natuur- en milieueducatie Friesland

Gerard Jutten
Huizumerlaan 23, Postbus 538,
8901 BH Leeuwarden,
telefoon 05100-30463

Provinciaal konsulent natuur- en milieueducatie Groningen

Heiko Pentenga
p/a Milieucentrum, Ossemarkt 6a,
Groningen,
telefoon 050-130800

Provinciaal konsulent natuur- en milieueducatie Drente

Jan Tuttel
Hertenkamp 7, 9401 HL Assen,
telefoon 05920-12585